

Adelit i världslitteraturen

Det torde vara obekant för de flesta, inklusive många Långbanentusiaster, att det rara arsenatet adelit är omnämnt i en av detta sekels mest omtalade romaner, nämligen *Odyseus (Ulysses)* av James Joyce. Verkets 350 000 ord skildrar några personer och händelser i Dublin under en enda dag, den 16 juni 1904. I kapitel sex (*Hades*) transporterar sig bokens hjälte Leopold Bloom med några bekanta i en vagn, och drar sig under samtal med dem till minnes en gammal alkoholiserad vän: "Blazing face: redhot. Too much John Barleycorn. Cure for a red nose. Drink like the devil till it turns adelite. A lot of money he spent colouring it."

En enkel förklaring till denna märkvärdighet vore ju att "adelite" har en betydelse till, men eftersom det saknas i Oxford English Dictionary är det knappast troligt. Då Joyce är känd som en ytterst noggrann författare som inte lämnade något åt slumpen kan bruket av ordet inte avfärdas som ett tillfälligt påhitt. Frågan är hur en lekman, verksam i Zürich och Trieste vid tiden för första världskrigets slut (*Odyseus* gavs ut 1922), kunnat känna till existensen av detta sällsynta mineral och dess bleka färg. Adelit från Nordmark och Långban beskrevs av Hjalmar Sjögren 1891 i GFF. Den internationella publiciteten kring denna upptäckt borde ha varit blygsam; så småningom tog mineralet plats i de gängse handböckerna, väl först i *Danas Descriptive Mineralogy* (1898, 6:e uppl.)

Joyce behärskade norska rätt väl, och var allmänt välorienterad om skandinaviska förhållanden, men om detta faktum är relevant i sammanhanget är svårt att säga. I *Odyseus* finns inte många allusioner till Sverige eller svenskar (till skillnad från situationen i några andra av hans verk).

Det kan kanske vara av intresse att veta hur översättaren klarat av passagen ovan. Den lyder så här i Thomas Warburtons version från 1946: "Eldrött ansikte: glödhatt. För mycket John Finkelman. Hur man botar röd näsa. Drick tills den blir blå. Han använde en massa pengar till den färgningen." Den urblekning som Joyce möjligen avsett att beskriva blev någonting annat. Här har associationsbanorna måhända gått via blåblodig adel, vem vet. Möjligen har man sneplat på en tysk översättning (Goyert, 1927): "So lange saufen, bis sie blau wird." Mysteriet kvarstår.

Dan Holtstam

Anm.:

I: Gifford, Don, *Ulysses annotated: notes for James Joyce's Ulysses*, 2. ed., rev. and enl., University of California Press, Berkeley, 1988

står: 6.308 (95:25). adelite – A gray or grayish-yellow mineral.

Etymologi: av forngrekiska ἀδελος (adelos, "otydlig")

/Bertil Otter